

ВІСНИК

інформаційний бюлетень

Центру суддівських студій

Тема номеру:

Застосування запобіжних заходів у кримінальному процесі: проблеми ефективності та економії репресії

Про проект

Огляд законопроектів

- Огляд законопроектів
- Міжнародно-правові стандарти в сфері досудового обмеження свободи особи (перелік)

Моніторинг

- Моніторинг судової практики

Проблеми практики

- Проблеми застосування запобіжних заходів та дотримання розумних строків провадження по кримінальним справам

Рекомендації

- Пропозиції учасників конференції "Застосування запобіжних заходів у кримінальному процесі: проблеми ефективності та економії репресії"

Заходи Центру суддівських студій

За фінансової підтримки
Швейцарської агенції розвитку та співробітництва

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Швейцарська Конфедерація

Тема номеру:

**Застосування
запобіжних заходів
у кримінальному
процесі:
проблеми ефективності
та економії репресії**

3 **Про проект**

4 **Огляд законопроектів**

- 6
- Огляд законопроектів
  - Міжнародно-правові стандарти в сфері досудового обмеження свободи особи (перелік)

7 **Моніторинг**

- Моніторинг судової практики

10 **Проблеми практики**

- Проблеми застосування запобіжних заходів та дотримання розумних строків провадження по кримінальним справам

18 **Рекомендації**

- Пропозиції учасників конференції “Застосування запобіжних заходів у кримінальному процесі: проблеми ефективності та економії репресії”

22 **Заходи Центру суддівських студій**

- Інформація про діяльність Центру суддівських студій

ПРОЕКТ "ПІДТРИМКА ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ"

У вересні 2009 року відбулась презентація проекту «Підтримка пенітенціарної реформи в Україні», який реалізується PRI (Міжнародною тюремною реформою) – неурядовою організацією з консультативним статусом II категорії при ООН та Раді Європи, у тісній співпраці з Швейцарським бюро співробітництва в Україні, Державним департаментом України з питань виконання покарань та іншими українськими партнерами.

Головна мета проекту - підтримка реформування і модернізації Державної кримінально-виконавчої служби України шляхом просування демократичних і гуманістичних ідеалів та цінностей, міжнародних норм і стандартів, що базуються на рівних правах та можливостях для чоловіків і жінок, що стосуються захисту прав людей, які знаходяться в місцях позбавлення волі та попереднього ув'язнення, та поліпшення умов утримання для найуразливіших категорій засуджених та осіб, узятих під варту.

Цільові групи проекту: ув'язнені, які перебувають під слідством, та засуджені різних категорій, діти, які перебувають з матерями в місцях позбавлення волі, працівники пенітенціарної системи, судді, прокурори, слідчі, населення країни в цілому.

Ключові партнери: Державний департамент України з питань виконання покарань та Міністерство юстиції України.

Асоціативні партнери: Комітети Верховної Ради України, Верховний Суд України, Генеральна прокуратура України, Міністерство внутрішніх справ України, Міністерство охорони здоров'я України, Міністерство праці та соціальної політики України, Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту, національні наукові та навчальні заклади, неурядові організації, установи виконання покарань, структурні підрозділи та навчальні заклади Державного департаменту України з питань виконання покарань.

Тривалість проекту: з 1 серпня 2009 року до 31 січня 2012 року.

Компонент: Підтримка реформування системи попереднього ув'язнення (реалізується Центром суддівських студій)

Мета – впровадження заходів, що мають призвести до зменшення кількості осіб, що утримуються в слідчих ізоляторах.

Завдання:

- Проведення експерименту у двох модельних регіонах (місто Київ та Київська область) з аналізом правового та інституційного середовища (аналіз судових рішень) у сфері попереднього ув'язнення та терміну перебування під вартою; особливо це стосується жінок та неповнолітніх;

- Підготовка навчальних програм та проведення тренінгів для цільових груп (судді, прокурори, слідчі, працівники пенітенціарної системи) з питань застосування міжнародних стандартів обмеження свободи особи і альтернативних ув'язненню запобіжних заходів та дотримання розумних строків досудового слідства і судового розгляду;

- Розробка інформаційно-методичних брошур та практичного посібника по застосуванню запобіжних заходів, не пов'язаних з триманням під вартою;

- Підготовка пропозицій до законопроектів, відомчих нормативно-правових актів, спрямованих на зменшення кількості осіб, що утримуються в слідчих ізоляторах.

ЗАКОНОПРОЕКТИ, ЩО ЗНАХОДЯТЬСЯ НА РОЗГЛЯДІ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ

(станом на 1 липня 2010 року)

1. Проект Закону України «Про внесення змін до деяких Законів України (щодо підвищення ефективності і законності кримінального процесу)» (внесений народним депутатом України Олійником С. В., реєстраційний № 3226)

Цілями цього законопроекту є:

- впровадження механізму реалізації прав потерпілого у кримінальному процесі, забезпечення принципу змагальності процесу;

- попередження можливих зловживань з боку прокурора на стадії обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту, забезпечення гласності стадії обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту.

- подолання практики прийняття прокурором невмотивованих процесуальних рішень і вчинення невмотивованих процесуальних дій.

Законопроектом пропонується надати право потерпілому висловлювати свою думку при вирішенні питання про обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту та вирішенні питання про продовження строків тримання під вартою.

Законопроект передбачає надання органу дізнання, слідчому права вносити подання про обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту безпосередньо до суду.

2. Проект Закону України «Про пробацію» (внесений народним депутатом України Швецем В. Д., реєстраційний № 3412)

Законопроект спрямований на створення в Україні системи пробації та відповідної публічної структури (служби пробації) з метою запровадження дієвих механізмів соціальної роботи з особами, що притягуються до кримінальної відповідальності, та засудженими, а також здійснення індивідуального нагляду за ними, що служитиме забезпеченню суспільства та зниженню рівня рецидивної злочинності в Україні. Основними завданнями зазначеного проекту Закону є:

- приведення кримінального, кримінально-процесуального та кримінально-виконавчого законодавства України у відповідність до світових та європейських стандартів завдяки створенню в Україні служби пробації;

- вдосконалення засад розробки та впровадження державної кримінальної та соціальної політики;

- поглиблення співробітництва між органами державної влади та інститутами громадянського суспільства у сфері соціальної роботи з особами, що притягуються до кримінальної відповідальності, та засудженими;

- створення управлінських механізмів надання соціальних послуг особам, що притягуються до кримінальної відповідальності, та засудженим, а також вдосконалення механізмів здійснення нагляду за ними.

3. Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації кримінального законодавства та організаційно-правових передумов впровадження пробації» (внесений народним депутатом України Швецем В. Д., реєстраційний № 3413)

Проект Закону підготовлено з урахуванням стану справ, що склався у сфері кримінального судочинства й виконання покарань, та з метою більш ефективного забезпечення гуманізації кримінальних покарань і досягнення поставлених перед ними цілей, запровадження економії карної репресії в кримінальному судочинстві, його переорієнтації з карального у соціальний напрямок шляхом створення умов для запровадження пробації, що сприятиме забезпеченню прав осіб, які притягуються до кримінальної відповідальності, дозволить зменшити число утримуваних в місцях позбавлення волі, зниженню негативних наслідків покарання у виді позбавлення та обмеження волі

4. Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо гуманізації кримінального законодавства шляхом впровадження пробації)» (внесений народним депутатом України Фельдманом О. Б., реєстраційний № 3413/1)

Законопроектом пропонується впровадження нового інституту звільнення від покарання із застосуванням заходів пробації, шляхом доповнення Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України положеннями про заходи пробації та процесуальні особливості їх застосування.

5. Проект Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення (щодо продовження строку адміністративного затримання виключно за

рішенням суду)» (внесений народним депутатом України Фельдманом О. Б., реєстраційний № 3481)

Проектом Закону передбачається приведення положень чинного законодавства у відповідність до Конвенції про захист прав і основних свобод людини, у т.ч.:

- надання додаткових процесуальних прав особам, які притягуються до адміністративної відповідальності;
- внесення змін до положень, які регулюють процедуру адміністративного затримання;
- врегулювання процедури апеляційного оскарження постанов суду у справах про адміністративні правопорушення.

6. Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту права особи на досудове провадження, розгляд справи судовим органом або виконавче провадження протягом розумного строку» (розроблений Міністерством юстиції України, реєстраційний № 3665)

З прийняттям вказаного проекту Закону передбачається приведення положень чинного законодавства у відповідність з Конвенцією, зокрема:

- встановлення порядку захисту права особи на розгляд справ у розумні строки шляхом подання позовної заяви про встановлення факту порушення права на досудове провадження, розгляд справи органом судової влади або виконавчого провадження протягом розумного строку;
- поширення компетенції адміністративних судів на розгляд зазначеної вище позовної заяви;
- внесення змін до Закону України "Про статус суддів", які необхідні для ефективної реалізації положень розробленого проекту Закону.

Суть найважливіших положень проекту полягає у закріпленні та забезпеченні права особи на досудове провадження, розгляд справи судовим органом або виконавче провадження протягом розумного строку.

7. Проект Закону України «Про внесення змін до Кримінально-процесуального кодексу України (щодо застави)» (внесений народними депутатами України Воропаєвим Ю. М. та Писаренком В. В., реєстраційний № 4192)

Проект Закону розроблений з метою подальшого вдосконалення та захисту прав та свобод людини і громадянина у кримінальному процесі,

підвищення статусу застави, як реальної гарантії належної поведінки підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, встановлення чітких підстав застосування запобіжного заходу у вигляді взяття під варту, вирішення інших окремих нагальних питань процесуального порядку застосування таких запобіжних заходів як застава та взяття під варту, що, у свою чергу, оптимально забезпечить дієвість цілей та задач кримінального процесу в цілому.

8. Проект Закону України «Про внесення змін до Кримінально-процесуального кодексу України» (внесений народним депутатом України Бондиком В., реєстраційний № 4285)

Законопроектом пропонується внести зміни до Кримінально-процесуального кодексу України, які визначають порядок розгляду скарг на рішення дії чи бездіяльність начальника органу дізнання, особи, яка здійснює дізнання, начальника слідчого підрозділу, слідчого, прокурора з метою своєчасного й об'єктивного розгляду таких скарг із додержанням гарантованих Конституцією України прав і свобод людини і громадянина.

9. Проект Закону України «Про внесення змін до статті 155 Кримінально-процесуального кодексу України» (розроблений Міністерством юстиції України, реєстраційний № 4771)

Метою проекту Закону є запровадження міжнародних стандартів у сфері порядку застосування запобіжних заходів, які передбачають більш широке використання альтернативних взяттю під варту запобіжних заходів, встановлення чітких формалізованих критеріїв можливості та обґрунтованості застосування взяття під варту, зменшення випадків обрання стосовно підозрюваних, обвинувачених або підсудних запобіжного заходу у вигляді взяття під варту.

10. Проект Закону України «Про внесення змін до Кримінально-процесуального кодексу України" (щодо забезпечення права підозрюваного, обвинуваченого, підсудного на захист)» (внесений народним депутатом України Миценком С. Г., реєстраційний № 6654)

Законопроектом передбачається удосконалити положення КПК України, доповнивши його нормами, які дадуть змогу захиснику отримати допуск до справи негайно після надання ним документів, що підтверджують його повноваження, але в будь-якому випадку не пізніше ніж за 24 години з часу надходження заяви захисника про його допуск до участі у справі. Передбачається також, що до

винесення постанови про допуск захисника будь-які слідчі чи інші процесуальні дії за участю підозрюваного, обвинуваченого, підсудного не проводяться.

З метою забезпечення права особи на захист пропонується встановити, що копія подання про обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту та про продовження строку тримання особи під вартою повинні негайно вручатися затриманому, підозрюваному чи обвинуваченому та захиснику до розгляду відповідного подання судом.

Крім того, законопроектом пропонується норма, згідно з якою, у разі оскарження затримання до суду, скарга затриманого буде розглядатися суддею до розгляду подання органу дізнання про обрання

запобіжного заходу, якщо така скарга надійшла до внесення відповідного подання.

Це дасть можливість захисту оскаржувати законність затримання до моменту розгляду подання про обрання запобіжного заходу. У разі, якщо судом буде встановлено, що дії органу дізнання по затриманню особи були незаконні, це автоматично позбавляє особу статусу затриманого і подання про обрання запобіжного заходу судом не розглядатиметься.

Це дасть можливість забезпечити законні права людини і громадянина, та стане додатковою мотивацією для працівників органів дізнання проводити оперативні дії щодо затримання особи виключно на законних підставах.

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ СТАНДАРТИ В СФЕРІ ДОСУДОВОГО ОБМЕЖЕННЯ СВОБОДИ ОСОБИ

- Загальна декларація прав людини і громадянина (1948 р.);
- Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (1966 р.);
- Кодекс поведження посадових осіб по підтриманню правопорядку (1979 р.);
- Основні принципи застосування сили та вогнепальної зброї посадовими особами по підтриманню правопорядку (1990 р.);
- Керівні засади, що стосуються ролі осіб, які здійснюють судове переслідування (1990 р.);
- Мінімальні стандартні правила ООН поведження з в'язнями (1955 та 1977р.р.);
- Декларація про захист всіх осіб від катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведження та покарання (1975 р.);
- Принципи медичної етики, які відносяться до ролі робітників охорони здоров'я, в особливості лікарів, у захисті в'язнів та затриманих осіб від катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведження та покарання (1982 р.);
- Конвенція ООН проти катування та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність видів поведження та покарання (1984 р.);
- Звід принципів захисту всіх осіб, які піддаються затриманню чи ув'язненню в будь-якій формі (1988 р.);
- Мінімальні стандартні правила ООН щодо заходів, не пов'язаних із позбавленням волі (1990 р.) - „Токійські правила”;
- Основні принципи поведження із в'язнями (1990 р.);
- Мінімальні стандартні правила ООН, що стосуються відправлення правосуддя щодо неповнолітніх (1985 р.) - „Пекінські правила”;
- Конвенція про права дитини (1989 р.);
- Правила ООН, що стосуються захисту неповнолітніх, які позбавлені волі (1990 р.);
- Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод (1950 р.);
- Резолюція Комітету Міністрів Ради Європи (65)11 від 09.04.1965 р. “Взяття під варту”;
- Рекомендація R (80)11 від 27.06.1980 р. “Про взяття під варту до суду”;
- Європейська Конвенція про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поведженню чи покаранню (1987 р.);
- Паризька Хартія нової Європи (1990 р.).

МОНІТОРИНГ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ застосування запобіжних заходів та дотримання розумних строків провадження по кримінальним справам

Моніторинг проводиться в рамках реалізації українсько-швейцарського проекту «Підтримка пенітенціарної реформи в Україні» (компонент: Підтримка реформування системи попереднього ув'язнення).

I. Методологія моніторингу

Загальна мета моніторингу - визначення стану застосування судами пілотних регіонів (м. Київ та Київська область) запобіжних заходів щодо підозрюваних, обвинувачених та підсудних осіб та дотримання розумних строків судового розгляду кримінальних справ і дослідження проблемних питань, що впливають на досягнення мети проекту – зменшення кількості ув'язнених в слідчих ізоляторах.

Моніторингове дослідження здійснюється в декілька етапів:

- базове дослідження ситуації: аналіз статистичної інформації з питань проекту та опитування суддів місцевих та апеляційних судів, які розглядають кримінальні справи;

- регулярний (щоквартальний) аналіз слідчо-судової практики зі здійсненням порівняння з результатами базового дослідження;

- підсумкове дослідження.

В рамках моніторингу застосовуються наступні методи збору та обробки інформації:

- вивчення документів (нормативні акти: закони, постанови Пленуму та узагальнення Верховного Суду України, відомчі документи Генеральної про-

куратури України, Міністерства внутрішніх справ та Державного департаменту України з питань виконання покарань);

- аналіз статистичної інформації (національний та регіональний рівні);

- опитування суддів та інших представників цільових груп;

- вивчення матеріалів судових справ, по яким вже закінчено провадження, у місцевих судах пілотних регіонів.

Дослідження проводяться силами соціологічної групи Центру суддівських за підтримки керівництва апеляційних та місцевих судів м. Києва та Київської області.

Висновки до дослідження надають експерти проекту (Міщенко С. М., Сірий М. І., Зубар В. В., Слинко С. С., Верещінська Н. О., Алексеев А. Г.)

Перша частина моніторингового дослідження в місті Києві та Київській області здійснена в січні – березні 2010 року.

Було опитано 231 суддя апеляційного та місцевих судів (що складає приблизно 65 % від загальної кількості суддів, які розглядають кримінальні справи).

Респонденти характеризуються наступним чином:

Судді апеляційного суду	21 %	Судді місцевих судів	79 %
Судді з досвідом роботи до 5 років	25 %	Судді з досвідом роботи від 5 до 10 років	26 %
Судді з досвідом роботи від 10 до 20 років	35 %	Судді з досвідом роботи більше 10 років	14 %
Жінки	45 %	Чоловіки	55 %

II. Загальні висновки та коментарі

Втручання у право на особисту свободу належить до числа найсерйозніших обмежень основних свобод людини. В останні роки українське національне законодавство, що регулює кримінальне провадження, та відповідна практика слідчих та судових органів знаходяться в процесі перманентного реформування. Але при цьому на рівні правосвідомості та, головне, в практичній діяльності існують проблеми, пов'язані з минулим досвідом «каральної» спрямованості кримінальної юстиції.

Підозрюваний, обвинувачений та підсудний в очах не тільки суспільства, але і у сприйнятті слідчих, прокурорів та суддів, в більшості випадків, розглядається як винна особа. В значній мірі недостатня втіленість в слідчо-судову практику пріоритетності принципу свободи та особистої недоторканості особи та презумпції невинуватості впливає на збереження вже давно відомих проблем.

Аналізуючи відповіді суддів на запропоновані

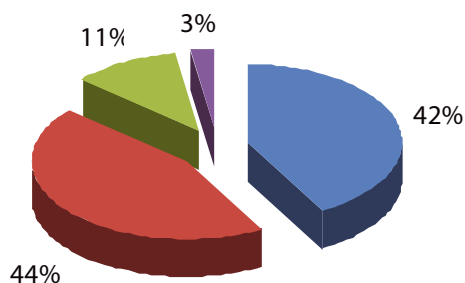
питання вважаємо за необхідним звернути увагу на наступні питання:

Відсутність в чинному кримінально-процесуальному кодексі та інших нормативних актів чіткого роз'яснення поняття моменту фактичного затримання особи призводить, як найменше, до неусвідомленого порушення конституційно визнаних строків тримання особи під вартою протягом 72-х годин без відповідного рішення суду (зазначення в протоколі про затримання особи часу затримання поєднаного з часом складання

самого протоколу), і як найбільше, до усвідомленого маніпулювання різними нормами чинного законодавства (тримання особи до 3 діб в рамках адміністративного затримання з наступним оформленням протоколу про затримання згідно норм кримінального процесу).

Практично половина з опитаних суддів підтверджують існування випадків наявності в протоколах про затримання недостовірної інформації щодо моменту фактичного затримання особи.

Чи існують випадки, коли при розгляді судом подань слідчих органів про обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту з'ясовується, що час затримання особи зазначений в протоколі про затримання не співпадає з часом фактичного затримання?

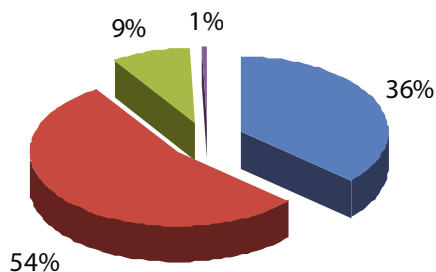
- Про такі випадки мені нічого невідомо (42%)
- Такі випадки інколи трапляються (44%)
- Такі випадки є поширеним явищем (11%)
- Такі випадки є дуже поширеним явищем (3%)

За результатами опитування суддів можна зробити висновок про позитивну динаміку поліпшення якості обґрунтування подань слідчих органів щодо обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту. Але при цьому **продовжує існувати практика «завищення» в поданнях кваліфікації злочину, в якому підозрюється**

особа, у порівнянні з кваліфікацією, що пізніше зазначається в обвинувальному висновку.

В практичній площині подібну практику можна охарактеризувати в якості своєрідного тиску на правосвідомість суддів тяжкістю злочину, в якому підозрюється особа.

Чи існують випадки, коли в поданнях слідчих органів зазначається «завищена» кваліфікація злочину, в якому підозрюється особа, у порівнянні з кваліфікацією, що пізніше буде представлена в обвинувальному висновку?

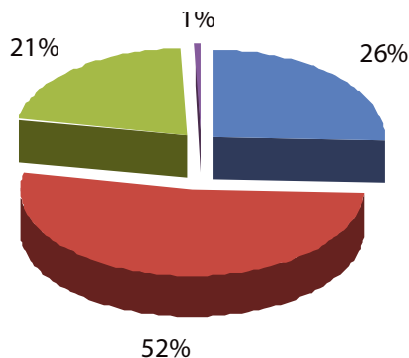
- Про такі випадки мені нічого невідомо (36%)
- Такі випадки інколи трапляються (54%)
- Такі випадки є поширеним явищем (9%)
- Такі випадки є дуже поширеним явищем (1%)

Також **продовжує існувати проблема обґрунтованості подань про продовження строків тримання особи під вартою.** І хоча 85 % опитаних суддів відповіли, що при розгляді подань про продовження строків тримання під вартою аналізується ефективність діяльності слідчих органів на досудовій стадії

кримінального провадження, однак статистичні дані засвідчують значний відсоток подань про продовження строків (у 2009 році слідчі органи м. Києва звернулись до судів з поданнями про продовження строків щодо 29 % осіб, стосовно яких обирався запобіжний захід у вигляді взяття під варту. Київська область - 36%).

Чи існують випадки, коли при продовженні строків тримання під вартою в поданнях слідчих не наводяться обґрунтовані докази необхідності такого продовження (обґрунтування практично не змінюється від подання до подання)?

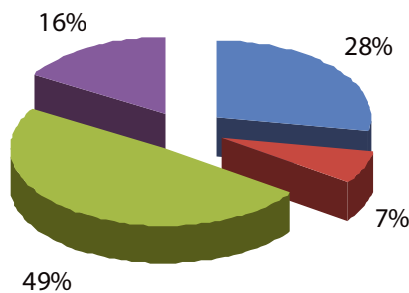

- Про такі випадки мені нічого невідомо (26%)
- Такі випадки інколи трапляються (52%)
- Такі випадки є поширеним явищем (21%)
- Такі випадки є дуже поширеним явищем (1%)

Згідно результатів опитування **можна зробити висновок про недостатність інформації у суддів стосовно осіб щодо яких розглядаються подання про обрання запобіжного захо-**

ду у вигляді взяття під варту. Напевно це в значній мірі негативно впливає на можливість застосування судами альтернативних ув'язненню запобіжних заходів.

Чи вірне наступне припущення: Суди, розглядаючи подання про обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту, найчастіше не мають достатньої інформації про особу?

- Інформації недостатньо (28%)
- Інформації недостатньо, але ситуація покращується (7%)
- Інформація є, але необхідні додаткові дані (49%)
- Достатньо інформації (6%)

Стосовно дотримання розумних строків розгляду судами кримінальних справ опитані в рамках проведення моніторингу судді серед найбільш впливових факторів назвали наступні:

- завантаженість суддів справами;
- перенесення судових засідань у зв'язку неявкою сторін, свідків, адвокатів та прокурорів;
- недоставляння підсудних, які утримуються під вартою.

При цьому значна кількість опитаних (93%) звернула увагу на неефективність виконання органами внутрішніх справ ухвал та постанов суду про примусовий привід свідків, потерпілого тощо.

Респондентами, серед інших факторів, що впливають на розгляд судами питань з обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту та дотримання розумних строків розгляду кримінальних справ, були названі:

- Низька якість та неповнота досудового слідства;
- Відсутність належного прокурорського нагляду за досудовим слідством;
- Неналежне підтримання державного обвинувачення в суді, в тому числі пасивність прокурорів в суді;
- Зміни обвинувачення прокурором;
- Недоставляння чи затримки з доставленням підсудних, які утримуються в СІЗО;
- Недостатня кількість залів судових засідань;
- Практика неодноразового скасування судових рішень; відсутність імперативної норми, що зобов'язує апеляційний суд приймати нове (кінцеве) рішення;
- Неналежна робота органів МВС щодо виконання постанов суду про доставку свідків, потерпілих.

ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНУ ЩОДО ДОСУДОВОГО ОБМЕЖЕННЯ СВОБОДИ ОСОБИ

(аналіз проблем, рекомендації щодо удосконалення законодавства та слідчої і судової практики)

1. Першочерговим засобом обмеження свободи особи, яка переслідується за підозрою у вчиненні злочину, є затримання. Порядок кримінально-процесуального затримання особи регламентується ст.ст.106, 115 КПК України.

Відповідно до ч.3 ст.106 КПК України про кожний випадок затримання особи, підозрюваної у вчиненні злочину, орган дізнання зобов'язаний скласти протокол із зазначенням підстав, мотивів, дня, години, року, місяця, місця затримання, пояснень затриманого, часу складання протоколу про роз'яснення підозрюваному в порядку, передбаченому ч.2 ст.21 КПК України, права мати побачення із захисником з моменту затримання.

Нинішня практика свідчить про те, що мають місце випадки, коли в протоколах про затримання визначається дата складання протоколу, але не вказуються години, а інколи і день фактичного затримання. Окрім того, залишається помітною тенденція, відповідно до якої практичні працівники правоохоронних органів, прокуратури та суду мають переконання, що термін затримання особи має відраховуватись з моменту доставлення затриманого до приміщення органу дізнання чи досудового слідства та складання протоколу про затримання.

Відсутність у деяких протоколах органів дізнання та досудового слідства даних про точний час затримання особи ускладнює судовий контроль за дотриманням вимог ч.6 ст.106 КПК України та ст.29 Конституції України про 72-годинний строк затримання особи, що підозрюється у вчиненні злочину.

Таким чином, резерви удосконалення практики полягають у необхідності в кожному випадку затримання особи у протоколі про затримання обов'язково фіксувати точний час фактичного затримання (години, хвилини), а час затримання відраховувати, виключно, з моменту фактичного затримання особи, а не з моменту складання протоколу про затримання.

За даними узагальнення до місцевих судів практично не надходять скарги на порушення вимог законності при затриманні осіб в порядку ст.106

КПК України, а якщо такі скарги надходять, розгляд проводиться одночасно з розглядом подання про обрання запобіжного заходу.

2. Вимога щодо негайності розгляду та вирішення судом питання про взяття особи під варту.

Пункт 3 статті 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод передбачає, що кожен, кого заарештовано або затримано згідно з положеннями підпункту "с" пункту 1 цієї ж статті, має негайно постати перед суддею. Демократичні стандарти вимагають від судді принципового, вибагливого ставлення до забезпечення вимоги щодо негайності реалізації даного права особи. При прийнятті до провадження та при розгляді подання про обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту суддя має в кожному без виключення випадку з'ясувати чи негайно орган дізнання або слідства звернулись до суду із зазначеним поданням і тим самим забезпечили право затриманої особи без зволікань постати перед компетентним суддею.

Додержання принципу негайності щодо забезпечення права затриманої особи без зволікань постати перед компетентним суддею процедурно підтверджує той факт, що підстави для затримання особи мали місце на момент затримання, а не були здобуті після затримання.

Відповідно до ч.6 ст.106, частини 3 ст. 165-2 КПК України судові рішення про обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту має бути проголошено протягом 72 годин з моменту затримання підозрюваного, обвинуваченого. Відповідно до частини 3 ст. 29 Конституції України уповноважені на те законом органи можуть застосувати тримання особи під вартою як тимчасовий запобіжний захід, обґрунтованість якого протягом сімдесяти двох годин має бути перевірена судом. Затримана особа негайно звільняється, якщо протягом сімдесяти двох годин з моменту затримання їй не вручено вмотивованого рішення суду про тримання під вартою.

Дана конституційна норма є нормою прямої дії.

Однак вказані вимоги щодо дотримання органами дізнання та досудового слідства строків вне-

сення до суду подань у порядку, передбаченому ст.165-2 КПК, не завжди виконуються належним чином.

В судовій практиці непоодинокими є випадки, коли подання щодо взяття особи під варту надходять до суду за декілька годин, а то й хвилин до закінчення 72-годинного терміну затримання. За таких умов суд фактично позбавляється можливості ретельно вивчити матеріали справи, перевірити наявність підстав для обрання запобіжного заходу. Такі порушення призводять до поспішного прийняття рішення за результатами розгляду подання. За повідомленнями судів в деяких випадках подання надходять до суду після перебігу вказаного 72-годинного строку, що є порушенням прав особи на свободу та недоторканність.

У практиці розгляду судами подань про взяття затриманої особи під варту після перебігу строку (72 годин) немає єдності: одні судді відмовляють у розгляді подання з цих підстав, інші приймають рішення по суті подання.

У вирішенні цього питання слід виходити з положень ч. 3 ст.29 Конституції України, якою закріплено правило, що особа може утримуватись під вартою в порядку тимчасового запобіжного заходу і протягом 72 годин обґрунтованість затримання має бути перевірена судом. Затримана особа негайно звільняється, якщо протягом 72 годин з моменту затримання їй не вручено вмотивованого рішення суду про тримання під вартою.

На практику, що склалась, має значний вплив роз'яснення, викладене у пункті 5 постанови Пленуму Верховного Суду від 25 квітня 2003 року, в якому зазначено, що надходження до суду подання про взяття затриманої особи під варту після закінчення 72-годинного строку не є підставою для відмови в його розгляді. На такі порушення судді відповідно до ст.232 КПК України зобов'язані реагувати, постановляючи окремі ухвали чи постанови. Однак не всі суди належним чином реагують на виявлені ними порушення прав громадян, допущені під час досудового слідства та розгляду справ місцевими судами.

Уявляється, що відсутність однастайності у судовій практиці з цього питання обумовлена, передусім, тим, що одні суди керуються ч.3 ст. 29 Конституції, а інші – зазначеними роз'ясненнями Пленуму Верховного Суду.

Чинним кримінально-процесуальним законодавством не врегульовано питання про те, як має поступити суддя у випадку надходження подання з пропуском встановленого строку, а на практиці

воно постає досить часто. З метою уніфікації судової практики в даному питанні бажано було б, щоб вища судова інстанція повернулася до його вивчення та надала узгоджене роз'яснення.

Забезпечення дотримання 72-годинного терміну затримання особи в якості тимчасового запобіжного заходу складає вагомий резерв для удосконалення слідчої та судової практики.

3. Продовження строку затримання особи до 10 (15) діб без вирішення судом питання про взяття особи під варту.

Відповідно до ч.8 ст. 165-2 КПК України у випадку, якщо для обрання затриманому запобіжного заходу необхідно додатково вивчити дані про особу затриманого чи з'ясувати інші обставини, які мають значення для прийняття рішення з цього питання, суддя вправі продовжити затримання до 10, а за клопотанням підозрюваного, обвинуваченого – до 15 діб, про що виноситься постанова.

Дана норма закону щодо продовження строку затримання особи до 10 діб без вирішення судом питання про взяття особи під варту застосовується нині у судовій практиці досить часто. Щодо мети і мотивів використання права продовжити затримання до 10(15) діб, то судами рішення про продовження затримання приймається для додаткового вивчення даних про затриманого. Однак, є досить поширеними випадки, коли строк затримання продовжувався для з'ясування обставин вчинення злочину, проведення досудовим слідством слідчих дій або отримання їх результатів, які підтверджують причетність до злочину затриманого, що є неприпустимим.

На практиці при застосуванні інституту продовження затримання постає питання про термін дії судового рішення про продовження затримання та механізм його скасування до закінчення встановленого судом строку, а також можливість його апеляційного оскарження, оскільки це питання законодавчо не врегульовано, але має важливе значення для захисту права особи на свободу та особисту недоторканність.

Неоперативність органу дізнання чи досудового слідства у зібранні необхідних для розгляду подань даних, та продовження в зв'язку з цим строку затримання особи суддею, може призвести до обмеження прав затриманої особи на свободу та особисту недоторканність.

Згідно ч.5 ст. 165-2 КПК України суддею може бути прийняте рішення не тільки про обрання запобіжного заходу у вигляді утримання під вартою, а й

про відмову у поданні. У разі, коли суддею приймається рішення про відмову у поданні, і затримання визнається безпідставним, то цілком очевидно, що особа певний час – коли відповідно до ч.8 ст. 165-2 КПК України продовжувався строк затримання для збору органом слідства додаткових даних – додатково була позбавлена свободи внаслідок неоперативності дій органу слідства.

Положення ч.8 ст. 165-2 КПК України в питанні можливості продовження строку затримання застосовується в судовій практиці досить активно, але слід звернути увагу на те, що воно прямо суперечить ст.29 Конституції України, ч. 4 ст. 5 Конвенції, а також ч. 10 ст. 106 КПК України. Відповідно до вимог Конституції України та Конвенції за будь-яких обставин питання про можливість продовження строку затримання особи має розглядатись лише після того, як в межах сімдесяти двох годин з моменту затримання буде прийнято вмотивоване рішення суду про тримання особи під вартою.

Забезпечення однакового застосування судами даних норм є конче важливим для неухильного додержання конвенційних та конституційних положень щодо реалізації права особи на свободу та особисту недоторканість

4. Встановлений у КПК України порядок обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту передбачає, що дане подання за змістом повинно містити необхідні дані про особу та про злочин, що останній інкримінується, вказувати на конкретні підстави застосування взяття під варту. Це подання орган дізнання чи слідчий обов'язково мають погоджувати з прокурором.

Досить проблематичним слід визнати питання, з яким прокурором повинно погоджуватись подання про обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту. На погляд більшості суддів вказане подання має погоджуватися з прокурором району, міста, району в місті.

Досить часто судді відмовляли в прийнятті до провадження подань органів дізнання і слідчих про обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту та повертали їх без розгляду у випадках, коли подання були внесені до суду без погодження з прокурором. Згідно з п.4 Постанови Пленуму від 25 квітня 2003р. №4 суди не повинні брати до провадження подання, внесені відповідно до ст.165-2 КПК, якщо на порушення ч.2 цієї статті вони не були погоджені з прокурором, або той із ними не погодився, або з подання не зрозуміло, який саме прокурор (його посада і прізвище) дав згоду.

5. Взяття під варту є найбільш суворим запобіжним заходом із тих, що передбачені у статті 149 КПК України. У зв'язку з цим він обирається лише за наявності підстав вважати, що інші запобіжні заходи, передбачені у вказаній статті, можуть не забезпечити виконання підозрюваним, обвинуваченим процесуальних обов'язків, що випливають із ч.2 ст.148 КПК і його належної поведінки.

Як зазначається в ч.1 ст.148 КПК України запобіжні заходи застосовуються до підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудженого з метою запобігти спробам ухилитися від дізнання, слідства чи суду, перешкодити встановленню істини у кримінальній справі або продовжити злочинну діяльність, а також для забезпечення виконання процесуальних рішень. При цьому відповідно до ч.2 цієї ж статті такі заходи застосовуються за наявності достатніх підстав вважати, що зазначені особи намагатимуться ухилитися від слідства й суду або від виконання процесуальних рішень, перешкоджатимуть встановленню істини у справі або продовжуватимуть злочинну діяльність.

Згідно з роз'ясненнями Пленуму Верховного Суду України, що містяться у п.3 Постанови від 25 квітня 2003р. №4, взяття під варту на стадіях дізнання і досудового слідства застосовується лише у разі, коли особа підозрюється або обвинувачується у вчиненні злочину, за який законом передбачено покарання у виді позбавлення волі на строк понад три роки (ч.1 ст.155 КПК), та коли є достатні підстави вважати, що ця особа може ухилитися від слідства й суду або виконання процесуальних рішень, перешкоджати встановленню істини у справі чи продовжувати злочинну діяльність (ч.2 ст.148 КПК).

При застосуванні в поданнях про обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту положення ст. 155 КПК України: «Запобіжні заходи застосовуються за наявності достатніх підстав вважати, що підозрюваний, обвинувачений, підсудний, засуджений буде намагатися ухилитися від слідства і суду або від виконання процесуальних рішень, перешкоджати встановленню істини у справі або продовжувати злочинну діяльність» у більшості випадків відсутня обґрунтованість «наявності достатніх підстав вважати». *В більшості подань слідчих є тільки фраза, що відповідна особа «буде намагатися ухилитися від слідства і суду та від виконання процесуальних рішень, перешкоджати встановленню істини у справі та продовжувати злочинну діяльність».*

Положення ст. 155 КПК України: «Взяття під варту як запобіжний захід застосовується в спра-

вах про злочини, за які законом передбачено покарання у вигляді позбавлення волі на строк понад три роки» у більшості випадків сприймається слідчими, прокурорами та суддями як «законна обов'язковість», а не «законна можливість». В одному з пілотних регіонів існує стала практика, коли до осіб, які підозрюються у вчиненні злочинів невеликої та середньої тяжкості, у значних обсягах застосовуються затримання (45,77 % від кількості обвинувачених – 2008 рік, 44,32 % - 2009 рік) та обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту (59,66 % від кількості затриманих по цим злочинам – 2008 рік, 58,14 % - 2009 рік).

В практиці кримінального провадження існують непоодинокі випадки, коли в поданнях щодо обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту слідчими зазначається «завищена» кваліфікація злочину, в якому підозрюється особа, у порівнянні з кваліфікацією, що пізніше буде представлена в обвинувальному висновку. Відсутність законних можливостей у суду ставити під сумнів кваліфікацію злочину, що зазначена в поданні, «звужує» можливості застосування до підозрюваного та обвинуваченого запобіжного заходу, не пов'язаного з триманням під вартою.

Слідчі притягуються до дисциплінарної відповідальності за затягування строків досудового слідства з причини ігнорування підозрюваними та обвинувачуваними слідчих дій (порушення підозрюваними та обвинувачуваними відповідних обов'язків покладених на них запобіжними заходами, не пов'язаними зі взяттям під варту), хоча за порушення підозрюваними та обвинувачуваними відповідних обов'язків повинні нести відповідальність тільки вищезазначені особи, а не слідчі. Існування такої практики призводить до формування чіткої спрямованості слідчих на обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту як основного.

Ст.29 Конституції України встановлено, що ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах і в порядку, встановленому законом.

Забезпечення вмотивованості судових рішень про обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту, є неможливим без конкретизації законних підстав з посиланням на обставини справи, на відповідні фактичні дані.

Ст. 165-2 КПК України передбачено, що постановою про обрання підозрюваному (обвинуваченому) запобіжного заходу у вигляді взяття під варту

вноситься суддею на підставі розгляду подання, вивчення матеріалів кримінальної справи, представлених органами дізнання, слідчим, прокурором, допиту підозрюваного (обвинуваченого), пояснення особи, у провадженні якої перебуває справа, думки прокурора та думки захисника (в разі його участі у розгляді подання).

Таким чином, посилання у рішенні судді про обрання підозрюваному (обвинуваченому) запобіжного заходу у вигляді взяття під варту на фактичні дані, які свідчать про причетність особи до вчинення інкримінованого злочину, є обов'язковим.

Слід зауважити, що якість та обґрунтованість подань органів дізнання та досудового слідства про обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту не в усіх випадках відповідають вимогам статей 148, 150 КПК України. Основними недоліками є:

- неповні або неточні дані про підозрювану чи обвинувачувану особу;

- відсутність дати і часу її затримання та посилання на статтю Кримінального кодексу України, за якою особа підозрюється або обвинувачується;

- недостатні обґрунтування підстав обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту.

В попередні роки органи дізнання та досудового слідства в своїх поданнях акцентували увагу на тяжкості злочину, даних, що характеризували підозрюваного, в той час як підстави, за наявності яких обирається запобіжний захід у вигляді взяття під варту, були наведені недостатньо, а інколи взагалі не зазначались. На сьогоднішній день ситуація змінилась, вказані вище обставини беруться до уваги, однак, однією з основних вимог, які ставляться судами до змісту подання є наявність чіткого обґрунтування підстав до застосування такого запобіжного заходу як взяття під варту.

Органи досудового слідства іноді помилково обґрунтовують необхідність взяття особи під варту зміною підозрюваним показань, або вказують на наявність у особи закордонного паспорту, службову підпорядкованість свідків тощо.

Досить поширеним є посилання лише на те, що вчинено злочин, за який передбачено покарання у вигляді позбавлення волі на строк понад три роки, тобто посилання на тяжкість злочину, а підстави застосування до затриманої особи запобіжного заходу у вигляді взяття під варту органами досудового слідства належним чином не аргументуються. Взяття під варту судом може застосовуватись відповідно до закону лише в тому разі, коли воно

є розумним і необхідним, сама по собі тяжкість злочину не є достатньою умовою для тримання особи під вартою.

Поряд з наведеними недоліками, зустрічаються випадки, коли у поданнях, що надходять до суду, не вказується злочин, у вчиненні якого підозрюється або обвинувачується особа, не наводяться обставини вчинення злочину. В деяких поданнях необхідність застосування запобіжного заходу у вигляді взяття під варту обґрунтовується тим, що злочин вчинено в стані алкогольного сп'яніння, особа має не зняту та непогашену судимість, не працює, не має постійного місця проживання або є громадянином іншої держави.

Вказані обставини не є достатніми підставами для застосування запобіжного заходу у вигляді взяття під варту, однак, відповідно до ст.150 КПК України, мають бути враховані суддею при розгляді подання про взяття під варту.

При розгляді подання про взяття під варту суддя має відповідно до ст.150 КПК України враховувати такі обставини як вік підозрюваного чи обвинуваченого, стан його здоров'я, сімейний і матеріальний стан, вид діяльності, місце проживання. З'ясовуються дані про попередні судимості, соціальні зв'язки, спосіб життя, поведінку. Не завжди такі дані долучаються до подань.

Трапляються непоодинокі випадки, коли в поданнях не зазначається характеристика затриманого, інформація про його попередні судимості, не точно вказуються анкетні дані затриманого, стан його здоров'я, сімейний і матеріальний стан.

Незважаючи на наявність претензій з боку суддів до якості подань органів дізнання та досудового слідства, узагальнення показало, що судді вкрай рідко використовують практику реагування окремими ухвалами на вказані порушення.

Конче важливим вбачається запровадження практики точного визначення строку тримання особи під вартою при застосуванні судом запобіжного заходу у вигляді взяття під варту. На жаль, нині суди в своїх рішеннях частіше лише посилаються на норму закону, яка визначає граничні терміни тримання під вартою, а не встановлюють більш короткі терміни у своїх рішеннях.

6. Нормами КПК України не визначено форму та зміст подання, з якими звертається до суду орган дізнання, слідчий чи прокурор. Зазначений процесуальний документ за змістом та формою звернення повинен містити у собі всі формальні вимоги, розгляд подання

без яких не може відбутись, а саме, хто є ініціатором подання – орган дізнання, слідчий чи прокурор, погодження подання з прокурором, суд, якому адресується подання, підписи відповідних службових осіб скріплені печаткою, суть подання.

Відповідно до даних, що надійшли з місцевих судів, подання органів внутрішніх справ та прокуратури крім формальних вимог містять інформацію про:

- час, місце вчинення злочину;
- обставини, при яких було вчинено злочин;
- дані про особу підозрюваного (обвинуваченого), інформацію про попередню судимість;
- зібрані докази, якими підтверджується вина підозрюваного (обвинуваченого);
- підстави обрання міри запобіжного заходу у вигляді взяття під варту та наведені дані, якими вони обґрунтовуються;
- характеристика особи за місцем проживання, роботи;
- дані про затримання особи в порядку ст.ст.106, 115 КПК України.

Для уніфікації практики є необхідність законодавчого визначення єдиних вимог щодо форми та змісту подання, переліку процесуальних та інших документів, які є обов'язковими при зверненні до суду з поданням, значення та оформлення згоди прокурора на обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту, необхідні реквізити такої позиції прокурора (підпис, печатка тощо).

7. Особа, щодо якої в суді має розглядатись подання про обмеження свободи – відсутня.

Аналіз судової практики засвідчує, що ще одним проблемним питанням у застосуванні нового кримінально-процесуального законодавства є те, коли питання про взяття під варту ставиться щодо особи, яка перебуває на волі і не з'явилася до суду.

На практиці часто виникають ситуації, при яких органи дізнання та досудового слідства у випадках, коли підозрюваний чи обвинувачений ухиляється від слідства, перебуває у розшуку, звертаються інколи до суду з поданнями про затримання особи та доставку його до суду, а інколи з поданнями про обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою.

Практика розгляду суддями таких подань складається по-різному: в одних випадках судді розглядали подання у відсутності підозрюваного, обвинуваченого і обирали їм запобіжний захід-тримання під вартою, в інших випадках судді виносили

постанови про надання дозволу на затримання такої особи і доставки його в суд. Подібний різнобіг у правозастосовчій практиці відмічається не тільки у різних місцевих судах, а й серед суддів одного й того ж суду.

Практика розгляду суддями подань у відсутності підозрюваного, обвинуваченого з обранням запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою суперечить положенням частини 5 ст. 165-2 КПК України, якою передбачається обов'язковість допиту судом підозрюваного чи обвинуваченого. В таких випадках суддя вправі своєю постановою лише дати дозвіл на затримання особи і доставку її в суд під вартою. При цьому суддя має з'ясувати чи є обвинувачення або підозра у вчиненні особою злочину обґрунтованими і чи є потреба в обранні щодо неї запобіжного заходу. Якщо місце перебування особи не встановлено, судді необхідно переконатися, що слідчий оголосив його розшук. Другий етап починається після доставки затриманого в суд, коли подання розглядається по суті.

Поряд з цим, виникають питання як повинен поступити суддя у випадку надходження на розгляд подання про обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту відносно особи, яка перебуває на стаціонарному лікуванні і не може бути присутня у судовому засіданні та які рішення повинен винести суддя у випадку, коли ставиться питання про обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту особи, яка перебуває за межами України. З цих питань було б бажаним роз'яснення вищої судової інстанції.

8. Ч.1 ст.155 КПК України передбачено, що у виняткових випадках запобіжний захід у вигляді взяття під варту може бути застосовано в справах про злочини, за які законом передбачено покарання у вигляді позбавлення волі на строк не більше трьох років.

Винятковість даного випадку повинна обґрунтуватися у поданні про обрання запобіжного заходу. Зміст цієї винятковості обов'язково має бути конкретизовано у постанові судді про обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту, що також було роз'яснено у вищезазначеній постанові Пленуму Верховного Суду України (пункт 3).

За даними узагальнення досить поширеною помилкою органів дізнання та досудового слідства у подібних випадках є невмотивованість у поданнях винятковості випадку, який дає підстави просити суд про взяття особи під варту за злочини,

за які передбачено покарання у вигляді позбавлення волі на строк до 3-х років.

9. У п.9 постанови Пленуму Верховного Суду України від 25.04.2003 року №4 зазначено, оскільки ст.84 КПК передбачено обов'язкове ведення протоколу в судових засіданнях суду першої інстанції, він ведеться і під час розгляду подання про обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту. Всупереч наведеному є випадки, коли при розгляді подань органів досудового слідства протокол не вівся.

10. Як свідчить практика захисники далеко не у всіх справах беруть участь у судовому засіданні при розгляді питання про обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту. При цьому, відсоток участі захисників у таких судових розглядах у м. Києві складає 60-70%, а у місцевих судах Київської області такий відсоток ледь дорівнює 20%. Участь захисника у розгляді питання про обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту є вагомою гарантією законності прийняття рішення та ефективним засобом зменшення кримінальної репресії.

Подальші кроки удосконалення практики розгляду в судах питань про обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту обов'язково мають бути пов'язані з гарантуванням участі захисника на рівні 80-90%.

11. Розглядаючи подання про обрання того чи іншого запобіжного заходу щодо неповнолітніх судді, як правило, проявляють виваженість та обережність. Такий запобіжний захід як взяття під варту, щодо цієї категорії осіб застосовується лише у виняткових випадках, коли це викликається тяжкістю злочину, у вчиненні якого він підозрюється чи обвинувачується, даними про особу. Так, суддями задовольнялись подання органів дізнання та слідства щодо неповнолітніх, що вчинили тяжкі та особливо тяжкі злочини, щодо тих, хто вчинив злочини в період випробування за попереднім вироком або через незначний проміжок часу після звільнення з місць позбавлення волі, щодо тих, хто займався бродяжництвом, негативно характеризувався, міг ухилитися від слідства та суду. При цьому детально досліджуються всі обставини справи. Дана практика є правильною.

12. Частиною 6 ст.165-2 КПК України при відмові у поданні передбачено право судді обрати підозрюваному, обвинуваченому запобіжний захід, не пов'язаний з триманням під вартою. Практика місцевих судів у цьому питанні складається таким чином, що одні судді у випадках відмови у поданні обирають інший запобіжний захід, інші – обмежуються прийняттям рішення про відмову у поданні.

Уявляється, що незважаючи на те, що хоча законом суддя не зобов'язаний, а лише вправі обрати особі інший запобіжний захід у випадку відмови у взятті її під варту, правильно було б судді самому обирати в таких випадках інший, більш м'який, запобіжний захід. На нашу думку, така практика більше відповідала б ідеї судового контролю за обранням запобіжних заходів.

У судовій практиці траплялись випадки, коли суд першої інстанції не обговорював клопотання затриманої особи про обрання запобіжного заходу у вигляді застави.

13. На практиці часто виникало проблемне питання: чи може орган дізнання, слідства або прокурор змінити запобіжний захід – взяття під варту, який обраний судом, на інший (або його скасувати). Закон, зокрема, ст.165 КПК України, не давав однозначної відповіді на нього.

Ч. 1 ст.165 КПК України була спочатку сформульована законодавцем так, що відносить до виключної прерогативи суду застосування запобіжного заходу – взяття під варту. Редакція ч.4 цієї статті не викликала двозначного тлумачення: всі запобіжні заходи, крім взяття під варту, могли бути змінені слідчим і органом дізнання лише за згодою прокурора. Тобто за логікою законодавця, той хто обрав запобіжний захід, той і вправі його змінити чи скасувати. На нашу думку, саме таке тлумачення ст.165 КПК України узгоджується зі ч.4 ст.5 Європейської конвенції про те, що рішення про звільнення від арешту приймає суд.

Між тим, у практиці застосування запобіжних заходів в окремих районах складалась така ситуація, коли суд обирав запобіжний захід – взяття під варту, а орган слідства своєю постановою, погодженою з прокурором, скасовував її. Тим більше незрозумілими є непоодинокі приклади непослідовності органів прокуратури, коли один і той самий прокурор спочатку звертається до суду з поданням про взяття особи під варту, мотивуючи тим, що підозрюваний може перешкодити

слідству, а через кілька днів сам же своєю постановою звільняє їх з-під варту і обирає більш м'який запобіжний захід, мотивуючи відсутністю таких перешкод.

За практикою, що склалася в інших місцевих судах, вбачається, що у випадках необхідності зміни запобіжного заходу – взяття під варту на інший, більш м'який, орган дізнання, досудового слідства або прокурор не вирішують самі цього питання, а звертаються з відповідними поданнями до суду.

На наш погляд, становище не змінилось і після того як Законом України від 20.01.2005 року ст.165 КПК була доповнена ч.3, відповідно до якої у разі закриття справи, закінчення строку тримання під вартою, якщо цей строк не продовжено в установленому законом порядку, та в інших випадках звільнення особи з-під варту на стадії досудового слідства здійснюється на підставі постанови органу дізнання чи слідчого, які проводять досудове розслідування у справі, або прокурора, про що вони негайно повідомляють суд, який обрав цей запобіжний захід.

Слід зазначити, що в даній нормі закону формулювання „в інших випадках” є неконкретним, і як результат, судова практика спрямовується таким чином, що питання зміни запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою при чинному судовому рішенні вирішується органами досудового слідства. В даному випадку необхідним є більш чітка визначеність з боку законодавця.

14. В кримінальному провадженні прослідковується прямий взаємозв'язок між запобіжними заходами, що обираються відносно підозрюваних та обвинувачених на досудових стадіях, та можливими видами покарань, що можуть бути до них застосовані в разі винесення обвинувального вироку.

Суттєвий вплив на стан застосування запобіжних заходів має кримінальний закон. Так, значне зменшення у 2009 році межі кримінальної відповідальності за крадіжку (ч.1 та ч.2 ст.185 КК України) призвело до збільшення кількості обвинувачених, а внаслідок цього затриманих осіб, та осіб, відносно яких обрано запобіжний захід у вигляді взяття під варту.

В значній кількості статей Кримінального кодексу України (злочини середньої тяжкості) відсутні види покарань, не пов'язані з позбавленням волі. У зв'язку з неможливістю прямого застосування альтернативних видів покарань судами засто-

совуються ст. 69 (Призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом) та ст. 75 (Звільнення від відбування покарання з випробуванням). Використання механізмів, передбачених вищезазначеними статтями Кримінального кодексу України, надає можливість фактично застосувати альтернативу ув'язненню особи при розгляді судом кримінальної справи по суті. Але при цьому на стадії досудового слідства відповідна кваліфікація злочину заважає застосуванню запобіжних заходів, не пов'язаних з триманням особи під вартою.

15. Питання про продовження строків тримання під вартою суди вирішують у порядку, передбаченому ст.165-3 КПК України, відповідно до вимог ст.156 КПК України та з урахуванням роз'яснень, що містяться у п.19 постанови Пленуму Верховного Суду України від 25.04.2003 року №4.

Згідно з цим пунктом строк тримання під вартою може бути продовжений до чотирьох місяців як суддею, який вирішував питання про обрання запобіжного заходу, так і іншим суддею місцевого суду.

Подання про продовження строку тримання під вартою суддя має розглянути до закінчення строків, передбачених ст.156 КПК України. Це подання підлягає розгляду лише за умови, що воно згідно з ч.1 ст.165-3 КПК України погоджене з прокурором і строки проведення досудового слідства продовжені відповідно до ст.120 КПК України.

У п.20 постанови Пленуму від 25.04.2003 року №4 наголошено на обов'язковості дотримання процедури розгляду подання слідчого чи прокурора про продовження строку тримання під вартою, передбаченої ч.3 ст.165-3 КПК України. Зокрема, суддя з'ясовує наявність умов, за яких продовження цього строку є можливим (ст.156 КПК України).

В основному подання з цього питання є якісними та обґрунтованими і подаються до суду переважно в строк, визначений п.1 ч.2 ст.165-3 КПК України.

Відповідно до вказаної норми закону подання про продовження строку тримання під вартою до чотирьох місяців має бути подане до суду не пізніше ніж за п'ять діб до закінчення цього строку.

Разом з тим, *трапляються непоодинокі випадки, коли вказані подання надходять до суду після закінчення строків, встановлених у ч.2 ст.165-3 КПК України, тобто менше ніж за 5 діб до закінчення строків тримання під вартою. Однак суди*

не завжди реагували на ці порушення, допущені органами досудового слідства чи дізнання, хоча такі факти негативно позначалися на якості й оперативності роботи судів.

Підставами для продовження строку тримання під вартою в переважній більшості подань зазначається тяжкість злочину, можливість обвинуваченого ухилитись від слідства та суду, перешкоджання встановленню істини, продовження злочинної діяльності, складність справи та необхідність виконання певних слідчих дій тощо.

Зазначені обставини є предметом дослідження при розгляді подань і враховуються при прийнятті судом рішення.

Як показує практика при вирішенні подання про продовження строків тримання під вартою судами поширено застосовується практика з'ясування, як правило у слідчих та обвинувачених, питань, пов'язаних з оперативністю розслідування справи (співвідношення минулого строку тримання під вартою з кількістю проведених слідчих та інших процесуальних дій), необхідність виконання нових слідчих дій та причини їх невиконання в минулому, з'ясовується необхідність збереження цього запобіжного заходу надалі.

Практика апеляційного перегляду постанов про продовження строків тримання під вартою свідчить про незначну кількість помилок, що допускають місцеві суди. Причинами для скасування постанов є, як правило, погіршення стану здоров'я ув'язненої особи, яке перешкоджає його подальшому перебуванню в місцях попереднього ув'язнення.

16. Аналіз судової практики місцевих судів з зазначеного питання засвідчив, що суди в своїх рішеннях беруть до уваги практику Європейського суду з прав людини щодо застосування вимог Конвенції. Відповідно до положень ст.9 Конституції України, судам слід ширше впроваджувати у своїй діяльності практику застосування норм Конвенції, яка після ратифікації та набрання чинності для України, стала частиною національного законодавства.

***

При вирішенні питань, пов'язаних з досудовим обмеженням свободи особи суди повинні керуватися вимогами ст.29 Конституції України, ст.ст. 5, 6 Конвенції, відповідно до яких обмеження права особи на свободу й особисту недоторканність можливе лише в передбачених законом випадках за встановленою законом процедурою.

ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА та інших нормативно-правових актів України, якими регулюється застосування заходів обмеження свободи особи при затриманні

(ухвалені учасниками Міжнародної конференції “Застосування запобіжних заходів у кримінальному процесі: проблеми ефективності та економії репресій”, 31 березня 2010 року, м. Київ)

1. Згідно аналізу правоохоронної діяльності і судової практики та опитування суддів широко практикується тримання особи до 3 діб в порядку адміністративного затримання, потім тримання тієї ж особи до 3 діб в порядку кримінального затримання, після чого має місце звернення до суду з поданням про обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під вартою. Судди, розглядаючи такі подання, формально орієнтуються на протокол про затримання, складений згідно вимог Кримінально-процесуального кодексу України, та не звертають увагу на попереднє утримання особи під вартою в порядку переслідування за „уявне” адміністративне правопорушення.

Пропонуємо:

а) передбачити посилення відповідальності посадових осіб, визначених ст.262 Кодексу України про адміністративні правопорушення, за незаконне адміністративне затримання чи тримання особи під вартою в порядку адміністративного переслідування;

б) ч.ч. 2, 3, 4 ст.263 Кодексу України про адмі-

ністративні правопорушення, якими передбачено можливість утримання особи під вартою понад три доби без рішення суду, привести у відповідність з вимогами ст.29 Конституції України.

2. Згідно аналізу слідчої і судової практики та опитування суддів момент затримання особи, зазначений у протоколі про затримання, часто не співпадає з моментом фактичного затримання особи. Протоколи про затримання оформлюються через значний проміжок часу після фактичного затримання особи, в окремих випадках має місце відверте маніпулювання часом утримання особи після здійснення її затримання.

Пропонуємо:

а) в усіх нормативних актах, якими передбачено порядки затримання особи, законодавчо визначити обов'язковість негайного складання протоколу про затримання та протокольного фіксування моменту фактичного затримання особи; окремою нормою може бути передбачено, що в разі наявності об'єктивних перешкод протокол про затримання може бути складено після доставлення особи

*Мищенко Станіслав Миколайович,
суддя Верховного Суду України*

*Шибіко Василь Петрович, професор Київського
національного університету імені Тараса Шевченка.*

до правоохоронного (адміністративного) органу, але не пізніше трьох годин з моменту фактичного затримання;

б) законодавчо передбачити обов'язковість вирахування строку затримання особи з моменту її фактичного затримання;

в) як у КПК, так і у Кодексі України про адміністративні правопорушення визначити, що «особа є затриманою з моменту, коли вона не може на свій розсуд вільно пересуватись та змушена силою або через підкорення наказу перебувати у місці, визначеному особою, яка її затримала, посилаючись на законні підстави».

3. Порядок оскарження законності затримання особи, який нині передбачено у національному законодавстві, не є ефективним.

Пропонуємо:

- змінити існуючий порядок оскарження в суді законності затримання. Заява затриманої особи про негайну перевірку законності її затримання повинна бути передана до відповідного суду негайно, але не пізніше 12 годин після її отримання службовою особою. Суд повинен на протязі 12 годин розглянути цю заяву та прийняти відповідне рішення (про законність затримання чи про негайне звільнення особи).

4. Згідно аналізу слідчої та судової практики доволі поширеними є випадки розгляду судом подань

про обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту без участі захисника, при цьому у таких випадках у справі є офіційна заява затриманої особи розглядати справу без участі захисника. Така тенденція свідчить про суттєве зниження дії гарантій забезпечення прав затриманої особи. На практиці мають місце випадки застосування до затриманих незаконних методів дізнання, включаючи психічне та фізичне насильство.

Норма закону про обов'язкову участь захисника при судовому розгляді подань про застосування запобіжного заходу у вигляді взяття під варту щодо затриманих неповнолітніх осіб та інших осіб, визначених законом, як правило, витримується.

Пропонуємо:

а) в нормах закону чітко визначити право затриманої особи на один телефонний дзвінок (після складання протоколу про затримання) для повідомлення близького родича або будь-якої іншої близької особи за її вибором про факт свого затримання;

б) в нормах закону чітко визначити право затриманої особи на негайний доступ до неї не тільки захисника, але також і лікаря для надання медичної допомоги та проведення освідування;

в) передбачити в законі обов'язкову участь захисника у всіх випадках відносно всіх осіб, коли в суді розглядаються подання про продовження строків тримання особи під вартою на термін, що перевищує 2 місяці;

Шумило Микола Єгорович, проректор Національної Академії Служби безпеки України

Зайцев Юрій Євгенович, Урядовий уповноважений у справах Європейського суду з прав людини

5. Пункт 3 статті 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод передбачає, що кожен, кого заарештовано або затримано згідно з положеннями підпункту "с" пункту 1 цієї ж статті, має негайно постати перед судьдею.

Відповідно до ч.6 ст.106, частини 3 ст. 165-2 КПК України судове рішення про обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту має бути проголошено протягом 72 годин з моменту затримання підозрюваного, обвинуваченого. Відповідно до частини 3 ст. 29 Конституції України уповноважені на те законом органи можуть застосувати тримання особи під вартою як тимчасовий запобіжний захід, обґрунтованість якого протягом сімдесяти двох годин має бути перевірена судом. Затримана особа негайно звільняється, якщо протягом сімдесяти двох годин з моменту затримання їй не вручено вмотивованого рішення суду про тримання під вартою.

В судовій практиці непоодинокими є випадки коли подання щодо взяття особи під варту надходять до суду за декілька годин, а то й хвилин до закінчення 72-годинного терміну затримання. За таких умов суд фактично позбавляється можливості ретельно вивчити матеріали справи, перевірити наявність підстав для обрання запобіжного заходу. Такі порушення призводять до поспішного прийняття рішення за результатами розгляду подання.

Пропонуємо:

- законодавчо розмежувати 72-х годинний термін затримання особи на окремі стадії: перші 48 годин надаються органам дізнання та досудового слідства для складання подання та погодження його з прокурором, а наступні 24 години – на судовий розгляд.

*Варфоломеева Тетяна Вікторівна, ректор Академії адвокатури України, професор
Рижков Геннадій Володимирович, радник Німецького фонду міжнародного правового співробітництва*

6. Відповідно до ч.8 ст. 165-2 КПК України у випадку, якщо для обрання затриманому запобіжного заходу необхідно додатково вивчити дані про особу затриманого чи з'ясувати інші обставини, які мають значення для прийняття рішення з цього питання, суддя вправі продовжити затримання до 10, а за клопотанням підозрюваного, обвинуваченого – до 15 діб, про що виноситься постанова.

Положення ч.8 ст. 165-2 КПК України в питанні можливості продовження строку затримання застосовується в судовій практиці досить активно, але слід звернути увагу на те, що воно прямо суперечить ст.29 Конституції України, ч. 4 ст. 5 Конвенції, а також ч. 10 ст. 106 КПК України.

Пропонуємо:

- внести зміни до КПК України, виключивши ч.8 ст. 165-2 КПК України, як таку, що не відповідає вимогам ст.29 Конституції України.

7. Ув'язнення повинно бути запобіжним заходом виключного характеру.

Пропонуємо:

а) поширити на практиці порядок, згідно з яким в поданнях слідчих та рішеннях суду щодо обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту повинно мати місце обґрунтування неможливості застосування запобіжних заходів, не пов'язаних з триманням під вартою;

б) тяжкість злочину, у вчиненні якого підозрюється чи обвинувачується особа, не повинна вважатися єдиною достатньою підставою для застосування запобіжного заходу у вигляді взяття під варту;

в) в рішеннях суду щодо застосування запобіжного заходу у вигляді взяття під варту обов'язковим має бути докладне обґрунтування необхідності застосування такого запобіжного заходу з приведенням конкретних фактів, що підтверджують законодавчо визначені підстави.

г) конче важливим вбачається запровадження практики точного визначення строку тримання особи під вартою при застосуванні судом запобіжного заходу у вигляді взяття під варту. На жаль, нині суди в своїх рішеннях частіше лише посилаються на норму закону, яка визначає граничні терміни тримання під вартою, а не встановлюють більш короткі терміни у своїх рішеннях.

При цьому, доцільно використати досвід європейських кран. Зокрема, у Німеччині досудове ув'язнення не може застосовуватися або має бути скасованим, коли його мета запобігти втечі, таємній змові, скоєнню інших злочинів звинуваченою особою, може бути досягнута менш обмежувальними заходами. Згідно польського кримінально-процесуального законодавства «якщо не має особливих причин для іншого, досудове ув'язнення може бути зняте, зокрема, якщо позбавлення звинуваченого волі завдасть серйозної шкоди його життю або здоров'ю, або призведе до занадто серйозних наслідків для звинуваченого або його родини.

8. Як у законодавстві, так і у слідчій та судовій практиці має бути розширено діапазон доступних альтернатив досудовому ув'язненню.

Пропонуємо:

а) спростити процедуру звільнення особи під заставу;

б) застава має застосовуватися тільки судом за клопотанням особи (її захисника), відносно якої розглядається питання щодо обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту або щодо продовження строків тримання під вартою як під час проведення досудового розслідування, так і судового розгляду справи.

9. В перспективі всі питання щодо обрання стосовно особи запобіжного заходу у вигляді взяття під варту, звільнення з під-варті, обрання у зв'язку з цим іншого запобіжного заходу, продовження строків тримання під вартою має вирішувати суд, до підсудності якого віднесено розгляд кримінальної справи по обвинуваченню особи, що переслідується. Апеляційний суд повинен здійснювати тільки функцію апеляційного перегляду рішень суду першої інстанції щодо застосування запобіжного заходу.

10. На зменшення кількості осіб, що утримуються під вартою до розгляду їх справи в суді по суті, може суттєво вплинути забезпечення в кримінальному процесі здійснення провадження у справах у розумні строки, зокрема, більш оперативне (прискорене) проведення розслідування та розгляду судом кримінальних справ по обвинуваченню осіб в скоєнні кримінальних злочинів невеликої та середньої тяжкості за умов наявності необхідних доказів, визнання обвинуваченою особою своєї вини та обов'язковою участю захисника.

Під час обговорення

КРУГЛІ СТОЛИ

18 лютого 2010 року в Центрі суддівських студій відбувся круглий стіл з питань досудового ув'язнення (експертний), в якому взяли участь Станіслав Міщенко (Верховний Суд України); Петро Кочерган, Костянтин Семенов (Міністерство юстиції України); Ігор Ростов (Міністерство внутрішніх справ України); Сергій Слинко (Апеляційний суд м. Києва); Микола Сірий, Марія Сіроткіна (Інститут держави і права ім. Корещького НАН України); Андрій Кавакін (Швейцарське бюро співробітництва в Україні); Олег Дубина (Офіс проекту «Підтримка пенітенціарної реформи в Україні»); Наталія Верещінська, Тетяна Савченко, Андрій Алексеев (Центр суддівських студій).

Учасники круглого столу обговорили проект аналітичного звіту «Аналіз стану застосування запобіжних заходів та дотримання розумних строків провадження по кримінальних справах: питання удосконалення слідчо-судової практики і чинного законодавства» і розглянули питання щодо проведення міжвідомчих круглих столів за участю представників прокуратури, Міністерства внутрішніх справ України та Державного департаменту України з питань виконання покарань, суддів пілотних судів м. Києва та Київської області та проведення міжнародної конференції з питань попереднього ув'язнення.

Після обговорення були погоджені наступні висновки:

1. Схвалити проект базового аналітичного звіту.
2. Доопрацювати звіт з врахуванням пропозицій учасників круглого столу експертів, звернувши особливу увагу на необхідність класифікації існуючих проблем по застосуванню запобіжних заходів та дотриманню розумних строків кримінального провадження за наступними рівнями:

- проблеми, що потребують кардинальних змін законодавства;

- проблеми, що можуть бути вирішені внесенням окремих змін до чинного законодавства та відомчих актів;

- проблеми, що існують на рівні практичної діяльності слідчих органів та судів.

3. Сконцентрувати зусилля представників всіх залучених до проекту відомств на виявленні існуючих внутрішніх можливостей та резервів щодо гуманізації існуючої практики застосування запобіжних заходів.

4. Погодити запропоновані терміни проведення міжвідомчих круглих столів та конференцій

Міжвідомчі круглі столи за участю суддів, слідчих, прокурорів та працівників пенітенціарної системи відбулись **18 березня 2010 року** в Апеляційному суді м. Києва та **25 березня 2010 року** в Апеляційному суді Київської області.

Суддя Верховного Суду України Міщенко Станіслав Миколайович, суддя Апеляційного суду м. Києва Слинко Сергій Станіславович, голова судової палати у кримінальних справах Апеляційного суду м. Києва Приднюк Марія Василівна

Експерт проекту Сіроткіна Марія Вячеславівна, заступник начальника Головного слідчого управління Міністерства внутрішніх справ МВС України Ростов Ігор Олександрович, суддя апеляційного суду м. Києва Слинко Сергій Станіславович

КОНФЕРЕНЦІЯ “ЗАСТОСУВАННЯ ЗАПОБІЖНИХ ЗАХОДІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ: ПРОБЛЕМИ ЕФЕКТИВНОСТІ ТА ЕКОНОМІЇ РЕПРЕСІЇ”

31 березня 2010 року у м. Києві відбулась конференція “Застосування запобіжних заходів у кримінальному процесі: проблеми ефективності та економії репресії”, організаторами якої виступили Центр суддівських студій, що реалізує одне із завдань проекту “Підтримка пенітенціарної реформи в Україні”, та Німецький фонд міжнародного правового співробітництва.

В конференції брали участь суддя Міжнародного трибуналу у Гаазі пан Крістоф Флюгге, директор Швейцарського бюро співробітництва Мануель Еттер, керівник проєктів Німецького фонду міжнародного правового співробітництва доктор Штефан Хюльхорстер, та представники Верховної Ради України, Верховного Суду України, Генеральної прокуратури України, Міністерства юстиції України, Міністерства внутрішніх справ України, Державного департаменту України з питань виконання покарань, науковці, представ-

ники міжнародних та національних громадських організацій.

Під час першої частини конференції були представлені результати аналітичного звіту “Аналіз стану застосування запобіжних заходів та дотримання розумних строків провадження по кримінальним справам”, підготовленого за результатами проведеного дослідження у м. Києві та Київській області. За матеріалами аналітичного звіту відбулось обговорення шляхів зменшення кількості осіб, що утримуються у слідчих ізоляторах. Продовження конференції відбулось у приміщенні Посольства ФРН в Україні, де учасники конференції на запрошення Надзвичайного та Повноважного Посла Федеративної Республіки Німеччини в Україні доктора Ганса-Юргена Гаймзюта взяли участь у “подіумній” дискусії з питань гуманізації українського законодавства про попереднє ув'язнення та наближення його до європейських стандартів.

Виступ голови Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України Короткевича Миколи Євгеновича

Пан Крістоф Флюгге, доктор Штефан Хюльхорстер, пан Мануель Еттер

ВІСНИК

Information
Newsletter

Centre for Judicial Studies

Центр Суддівських студій

Адреса:

01030, Україна,
м. Київ, вул. М. Коцюбинського, 12

тел./факс: +(380 44)234 35 86

тел.: +(380 44)235 67 77

www.judges.org.ua

judges@i.com.ua

Centre for Judicial Studies

Address:

01030, Ukraine, Kyiv
vul. M. Kotsyubyns'kogo, 12

tel./fax: +(380 44)234 35 86

tel.: +(380 44)235 67 77

www.judges.org.ua

judges@i.com.ua

Видавничий дім "АДЕФ-Україна"

01030, Київ, вул. Богдана Хмельницького, 32, оф. 40-а

тел. (044) 235-33-03, 235-94-31

www.edef.com.ua

e-mail: edef@edef.com.ua

***Всі матеріали,
викладені в цьому бюлетені
належать виключно авторам.***

***Редакція не несе відповідальності
за зміст публікацій.***

Розповсюджується безкоштовно.

Тираж 1000 прим.

Topic:

Pre-trial detention:
Aspects of efficiency and
economy of repression

About the Project

Law Drafting

OA survey of draft laws

International law standards in pre-trial restrictions of the liberty of person

Monitoring

Monitoring of judicial practice

Practice Problems

Problems of the application of restraint measures and compliance with the reasonable time in criminal proceedings

Recommendations

Proposals of the Conference
"Restraints in criminal process:
Aspects of efficiency and economy
of repression"

CJS Events

